

Sodobne migracije in kriminologija

Janez Pečar *

*Migrans iura amittit ac privilegia
et immunitates domicilii prioris
Izseljenec izgubi pravico do ugodnosti
in oprostitev iz prejšnjega prebivališča*

Tako v teoretičnem kot empiričnem smislu kriminologija ni zanemarjala migracijskih gibanj in tokov, čeprav se z njimi ni nikoli ukvarjala s posebno zavzetostjo. Izjema so v zadnjih letih predvsem tiste migracije, ki so jih izzvale vojne, rasni nemiri, revolucionarna gibanja ter upori in družbene spremembe večjih razsežnosti, ki so spodbudile tudi masovne selitve prebivalstva zaradi strahu pred uničenjem in smrtjo. Pri proučevanju tega vprašanja je treba odkrivati vzroke, motive in druge vplive, kar je zelo problematično pri tajnih, nedokumentiranih in nasploh nedovoljenih migracijah, ki se povezujejo s kriminalom in ogrožajo notranjo varnost držav - prejemnic ter motijo trg domače delovne sile.

Evropa je postala priseljitveno območje in zato izvaja čedalje bolj omejitveno politiko do migrantov. Glavni pritiski priseljitvenih tokov potekajo od vzhoda proti zahodu in od juga proti severu. Pri tem ne gre le za evropsko prebivalstvo, marveč tudi za afriško, azijsko in celo južnoameriško. Tudi priseljevanje muslimanskega prebivalstva je posebnost, ki ne ostaja brez posledic v imigrantskih družbah, kjer posplošujejo negativne izkušnje s "prišleki" in ustvarjajo o njih stereotipe. Upravljanje migracijskih tokov in ravnanje z migranti, begunci, azilanti, prebežniki in drugimi je vedno zelo zamotano in izredno drago ter zaradi tega močno obremenjujoče. Zato nastajajo različni pojavi: od nacionalizma, rasizma, izolacionizma, ekstremizma, do ksenofobije, linčev, rasnega nasilja in novih predsodkov ter čedalje bolj izraženih teženj po vračanju tujcev.

Z migracijami se povezuje: kriminal, potrebe po njegovem omejevanju, zahteve po razumevaločem dojemanju tujcev in skrb za mednarodno usklajeno politiko do tujcev. Sodobno kriminološko raziskovanje in teoretiziranje migracij daje na ta vprašanja veliko ustreznih in verificiranih odgovorov, neredko podprtih tudi s teorijami, ki pa so še preveč statične, da bi pojasnjevale recipročne vzroke ne le v zvezi z migrantskimi tokovi, ampak tudi z migrantsko deviantnostjo. In prav temu velja v prihodnje nameniti več pozornosti.

UDK: 314.7+343.9

Ključne besede: migracije, imigracije, emigracije, begunci, azilanti, kriminologija, kriminološke teorije, raziskovanje, Evropa

Normalno življenje večine držav motijo sodobne masovne migracije, ki spreminjajo podobo sveta in vnašajo nemir kamorkoli se usmerjajo. Zato ne govorijo kar tako o migracijski krizi, ki nastaja zaradi različnih pritiskov, kakorkoli povezanih z masovnim preseljevanjem ljudi. Toda migracije same po sebi niso namen tegale pisanja. Ključno zanj je tisto, kar v zvezi z migracijami zadeva kriminologijo kot "znanost o negativnih platih človeške družbe". Sem gotovo sodi nelegalno priseljevanje z vsem tistim, kar je hkrati tudi deviantnost in se navezuje na selitve, ki jih morajo čedalje bolj upoštevati na naddržavni ravni in predvsem obvladovati z mednarodnimi mehanizmi. In prav zaradi tega so postale migracije svetovni problem.

Migracija (iz latinskega: migratio - preseljevanje) je selitev prebivalstva z določenega območja na drugo, neodvisno od tega, ali se dogaja v mejah državnega ozemlja ali med dvema državama ali prek tretje države (kar zlasti velja tudi za Slovenijo). Pri migracijah gre za preselitev prebivalstva iz enega kraja - torej emigracijskega v drugi, ki ga največkrat imenujemo ciljni - torej imigracijski. Pri tem se

večinoma dogajajo trajnejše spremembe ne le prebivališča, marveč tudi družbenih razmerij¹, zato pri proučevanju migracij ne smemo zanemarjati vzrokov, motivov in drugih vplivov, ki kakorkoli vzpodbujajo ljudi, da zapuščajo okolje, v katero so bili vpeti in se podajajo v neznan, čestokrat tudi nevarne razmere. Migracije ustvarjajo usodne posledice, odvisno od območij, smeri in trajnosti. Kajti po eni strani povzročajo zmanjševanje števila prebivalstva, po drugi pa prirast. V obeh primerih pa je računati na spreminjanje strukture prebivalstva, kar prav tako povzroča prenekatero negativne pojave in posledice, ki se izražajo v vedenju domačinov do tujcev - prišlekov, predvsem zaradi etničnih, rasnih, biosocialnih in drugih razlik.

Kriminologija se je najprej ukvarjala s selitvami med mestom in vasjo, s socialno-ekonomskimi vprašanji selitev, z različnostjo kriminalne obremenjenosti selitvenih skupin, z urbanizacijo in njenimi vplivi na ekološko porazdelitev kriminala, z vplivi na vedenje posameznih generacij migrantov in prenekaterimi drugimi vprašanji, povezanimi tudi s kriminalom in razmerji med domačini in prišleki.

*Janez Pečar, diplomirani pravnik, doktor znanosti, redni profesor za kriminologijo, 1000 Ljubljana, Rozmanova 2.

¹ Politička enciklopedija, Savremena administracija, Beograd 1975, s. 571, 572; Enciklopedija Slovenije, Mladinska knjiga, Ljubljana, sedmi zvezek, 1993, s. 122-127.

Kajti imigranti imajo različne težave, ki jih rešujejo domače oblasti. Imigranti konkurirajo domači delovni sili, povzročajo različne vedenjske (in celo prehrabene konflikte), spričo množičnosti znižujejo družbeno blagostanje in vnašajo nemir, povzročajo erozijo socialnega sistema, ogrožajo ideale homogenega naroda in njegovo suverenost in prav tako največkrat potegnejo za seboj še druge prebivalce iz starih krajev, zaradi česar so spremembe v novih krajih še večje. Najbolj problematične pa so tajne, skrivne, nedokumentirane oz. nedovoljene migracije, ki motijo urejenost trga delovne sile, načenjajo prenekatera varnostna vprašanja in povzročajo nemir med domačim prebivalstvom. Zlasti trg delovne sile, poleg politike notranje varnosti in meja vsake države, je glavna skrb pri obvladovanju migracij in poglavito breme njihovega nadzorovanja.

Velike migracije so se dogajale skozi vso človeško zgodovino, pri čemer so ustvarjale dinamične spremembe. Zaradi njih so tudi nastale imigrantske nacije, kot so npr. ZDA in Avstralija. Tako imenovani "population displacement" je hkrati uničeval cele narode in jih sčasoma spravil "z obliča zemlje". Zato so migracije problem, ki je danes zelo pomemben za politiko, in nasploh "konjunkturna tema", ki vzpodbuja ne le raznovrstne dileme, marveč tudi rešitve. Evropa, vključno s Slovenijo, ni imuna za migracijske probleme in zato se ni čuditi občutljivosti v politiki do tujcev, ki se čestokrat z "mass exodus" podajajo v diasporo.

Kriminologija je ena izmed disciplin, ki se nikakor ne more odreči zanimanju za migrante. Migracije same niso toliko "predmet" kriminološkega proučevanja, vendar so po drugi strani vendarle družbeni pojav, ki pogojuje množico drugih, ki sodijo v področje kriminologije, tako etiološko kot fenomenološko. Zadevajo še viktinologijo, kriminalno in kaznovorno politiko ter še kaj, ne nazadnje tudi "migrantsko pravo" za obvladovanje migracijskih pritiskov, regulacijo mednarodnih obvez do migrantov in oblikovanje migracijske politike.

Ker so na nedavni kairski konferenci o prebivalstvu in razvoju ugotovili, da število migrantov (skupaj z 20 milijoni beguncev) presega 125 milijonov ljudi², je to gotovo izjemen mednarodni problem, ki ustvarja "obup revnih in egoizem bogatih"³. To pa je okoliščina, ki vabi kriminologijo in z njo povezane znanosti, da bi migracijskim procesom in odklonkostmi, ki jo porajajo, dale potreben poudarek, tudi zaradi tega, ker je organizacija nedovoljenih migracij najbolj dobičkarnosna industrija, saj prinaša izvajalcem okoli 7 milijard⁴ dolarjev letno z davki neobremenjenega dobička.

² Medved, F.: Politika preseljevanja, Delo 14.5.1997, s. 10.

³ Pudgar, A.: Delo, 16.7.1997, s. 7.

⁴ Hojnik, Z.: Ilegalne migracije ... Intervju z M. Gorelicki iz ameriškega urada za preprečevanje za ponarejenjen denarja, Delo, 27.3.1997, s. 27.

1. Razlogi za selitve prebivalstva

Razlogi za selitve prebivalstva z enega v drugi del sveta, četudi ne gre za velika razdalje, so najrazličnejši. Na splošno izhajajo iz družbenih, gospodarskih, demografskih, ekonomskih, verskih, političnih, družinskih in drugih razmer. Nastajajo lahko iz razdruževalnih nagibov, nacionalno-etničnih razlogov, pomanjkanja, ali pa so rezultat politične nestabilnosti, odraz gospodarskih kriz in zaostalosti, nezaposlenosti, osebnih težav, različnih diskriminacij, spopadov in konfliktov, protestov in uporov, tja do vojnih razmer in napetosti pa tudi ubožoanja in upanja na boljše življenje. Prav tako se pojavljajo zaradi različnih kulturno-religioznih nesporazumov ali pa nastajajo kot posledica krize vrednot in novih usmeritev⁵ poznamo pa tudi turistične migracije. Do migracij prihaja tudi zaradi demografske izčrpanosti določenega ali prenaseljenosti drugega dela sveta. Nanje delujejo različnih psihološki vplivi, iskanje kulturno-demografske identitete, želje po individualni socialni adaptaciji, spodbuja jih gospodarsko-industrijski razvoj tja do možnosti izobraževanja (študenti in osebe na usposabljanju, delo na projektih v tujini, sezonska dela) itd.

Poznamo dnevne, tedenske in sezonske migracije. V novejšem času so znani "lažni turisti", ki zlorabljajo turizem za stalno naselitev, za pridobitev azila v tuji državi ali samo za tranzit do cilja. Turistične migracije in zabavišna industrija s tujimi imigrantskimi artistkami, animatorkami, hostesami, plesalkami in sploh "umetnicami" različnih vrst, pa postajajo poseben problem, ki privlači pozornost zaradi možnega trgovanja z ljudmi in ženskami še posebej.

Migracije, tako notranje kot zunanje, imajo temu primerne oz. ustrezne razloge za nastajanje oz. njihovo vzdrževanje. Vzpodbujajoče dejavnike zanje je treba iskati v zadovoljevanju pričakovanj, ki so tudi "naležljiva", zaradi česar prihaja do razočaranj in drugih negativnih občutij, ki nato neredko delujejo na mentalno regresijo, agresivne emocije ter raznovrstne težave migrantov.

Pri vseh migracijah velja razločevati dvojnost razlogov zanje: tiste, ki izhajajo iz "push", in one, ki nastajajo iz "pull" okoliščin, če je dopustno uporabiti izraza, ki nista tuja pri obravnavanju "vzročnosti" zanje. Ljudje že od nekdaj iščejo bližnjice v lepše in boljše življenje⁵ in se odzivajo na stanje, ki jim ne prija. Zato odhajajo iz gosteje naseljenih ali agrarnih krajev in se nastanjujejo tam, kjer so jih zaradi potreb pripravljeni sprejemati tudi kot "gostujoče delavce" ali v postkolonialnih sistemih bivših kolonialnih sil⁶. Pri tem je zelo pomembno,

⁵ Glej Crnica, S.: Članek s tem naslovom, Delo 5.11.1997, s. 14.

⁶ Medved, F.: Politika preseljevanja, Delo, 14.5.1997, s. 10 in 11.

kakšne kvalifikacije imajo glede na potrebe tega dela sveta in kako ustrezajo zahtevam priseljevalne politike, ki je zlasti v Evropi čedalje bolj omejevalna. Toda ne za tako imenovane "brain drain" (beg možganov), ampak za druge, zlasti pa nekvalificirane ali polkvalificirane migrante, ki jih v državah "prejemnicah" (v določenem številu) zaposlujejo predvsem na najnižjih, najslabše plačanih in najbolj težaških delih, ki jih domače prebivalstvo (vključno z nami v Sloveniji) navadno ne sprejema z navdušenjem.

Svetovne migracije danes nedvomno izhajajo iz velikih socialno-ekonomskih razlik med bogatimi in revnimi deželami, ki se še povečujejo. Poročilo Razvojnega programa OZN za leto 1997⁷ ugotavlja, da od 5,5 milijarde ljudi na svetu kar 1,3 milijarde ne zasluži niti dolarja na dan; da tretjina ljudi v najrevnejših državah ne dočaka 40. leta starosti; da je na svetovnem jugu čedalje hujše pomanjkanje hrane in da revščina povsod po svetu najbolj prizadeva otroke, ženske in stare. Toda po drugi strani se ponekod, kljub brezposelnosti, še vedno kažejo velike potrebe po delavcih, ki jih na podlagi delovnih viz oz. dovoljenj za delo uvažajo od drugod in s tem ustvarjajo nešteto problemov, ki se kasneje v ravnanju z njimi in njihovimi družinami - še povečujejo.

Migracije so zato v marsičem bodisi posledica bodisi vzrok ali vsaj spremljevalec različnih ekonomskih kriz in gospodarskih depresij, ki se povezujejo z različnimi oblikami družbenih pretresov, individualno patologijo, hkrati ko so lahko tudi povod za proteste, stavke in upore ter izbruhe nezadovoljstva, zaradi česar so tudi nevarno eksplozivne. Toliko bolj, kolikor na drugi strani narašča bogastvo posameznikov. Samo premoženje desetih najbogatejših ljudi je enakovredno dohodkom 47 držav podsaharske Afrike⁸. Težke materialne razmere milijonov degradiranih ljudi ustvarjajo potrebo ne le po selitvah, ampak tudi po iskanju priložnosti za izboljšanje stanja, ne nazadnje celo s kriminalom. Kolikor pa gre za neposredno življenjsko ogroženost, pa za bistveno očuvanje tistega, kar kdo ima, čeprav samo golo življenje in nič drugega. O tem smo se lahko prepričali tudi v Sloveniji ob "prenašanju" beguncev iz Bosne in Hercegovine.

Kolikor gre torej za "push" v migracijah, je le ta predvsem v kombinaciji z revščino, gospodarskimi krizami in vojnami, medtem ko je "pull" v glavnem odvisen od varnejšega življenja v deželah, ki zagotavljajo družbeno blagostanje⁹.

2. Panevropske (in druge) migracije

Migracije kot selitve velikega števila ljudi iz enega socialnokulturnega okolja v drugega se dogajajo skozi vso človeško zgodovino in na katerikoli celini. Prenekateri viri dopuščajo domnevo, da so se ljudje že zdavnaj preseljevali celo s celine na celino in na velike razdalje. Na to sklepajo iz arheoloških izkopavin, na podlagi različnih antropoloških ugotovitev o podobnosti telesnih značilnosti ter rabe orodij in iz drugih dejstev, ki kažejo na sorodnosti, kljub velikim in čestokrat težko premagljivim ozemelskim razdaljam.

Za Evropo so gotovo najbolj značilne selitve, do katerih je prišlo z odkritjem Amerike, Avstralije, migracije s prehodom na industrijsko revolucijo, ko so se zlasti ljudje s podeželja preseljevali v mesto in tam prebivali v nemogočih življenjskih razmerah, ki so jih silile v najrazličnejši kriminal in nasilje. Kot v Evropi, so danes migracije tudi v Aziji, Afriki in Latinski Ameriki. Samo zaradi vojn, ekonomskih kriz in notranjih konfliktov je bilo leta 1994 na svetu okoli 23 milijonov beguncev in okoli 26 milijonov "notranje razseljenih oseb", kar bi pomenilo, da je vsaka 114 oseba "izkoreninjena" zaradi spopadov¹⁰. V zahodni Evropi prebiva, po podatkih iz leta 1994, okoli 19,2 milijona tujcev, katerih delež je od leta 1988 narasel za 28 %¹¹. Po nekaterih drugih ocenah je v zahodnoevropskih državah bodisi legalno bodisi ilegalno okoli 50 milijonov tujcev, samo letni prirast znaša približno 500.000 priseljencev¹².

Velike migracije iz različnih vzrokov in s pomembnimi posledicami za razmere tamkajšnjega sveta so bile v zadnjih desetletjih: na Kubi, v Dominikanski Republiki, Čileju, Kambodži, Vietnamu, Laosu in sploh Indokini, Libanonu, Eritreji, Ugandi, Iranu, Nikaragui, Palestini, Angoli, na Haitiju, Guatemali, Burundiju, Mozambiku, Afganistanu, Somaliji in drugod. Za imigrantske evropske države je pomembna njihova kulturna zveza z nekoč kolonialnimi deželami, nad katerimi so vladali. Zato prihajajo v Italijo, Francijo, Anglijo in na Portugalsko predvsem ljudje iz tistih kolonij, ki so bile nekoč njihove¹³.

Na migracije v Evropi še posebej delujejo sprejembe v njenem vzhodnem delu, vezane na drugačnost družbenopolitične ureditve v Sovjetski zvezi, na Poljskem, Češkem, Slovaškem, Madžarskem, Romuniji, Bolgariji in Albaniji ter seveda tudi v Jugoslaviji, vključno z vojno v Bosni in Hercegovini. Poleg tega prihajajo v Evropo migranti iz Srednjega

⁷ Pudgar, A.: Analiza svetovnih absurdov, Delo, 19.6.1997, s. 7.

⁸ Prav tam.

⁹ Ulrich, C.J.: HEUNI Paper No. 7, s. 4.

¹⁰ HEUNI, prav tam, s. 4.

¹¹ Trendi v evropskih politikah priseljevanja, MNZ, 1997, s. 22.

¹² Migracije MNZ, 1997, s. 7.

¹³ Frélick/Kohnen, s. 362, 363 in 373.

Vzhoda, Severne Afrike in celo iz Indije oz. iz Srednje Azije. Zlasti "baltiški koridor"¹⁴ je ena izmed možnosti za prehajanje ljudi iz sedaj samostojnih držav, nekoč delov Sovjetske zveze.

Nekatere države srednje in vzhodne Evrope, so glede vstopanja migrantov v Evropo predvsem tranzitne, med njimi tudi Slovenija, čeprav občasno ali čedalje bolj - predvsem zaradi omejevalne imigrantske politike Evropske Unije (Schengenland) - postajajo ciljne države. Vse kaže, da je največji pritisk migrantov na Nemčijo, kamor "silijo" ljudje ne le iz južne in vzhodne Evrope, ampak tudi iz Pakistana, Irana, Šri Lanke, Bangladeša, Nigerije, Somalije, Maroka, Tunizije, Kitajske in držav Latinske Amerike. Dosti je "zanimanja" tudi za Francijo, Švico in Švedsko, kamor prihajajo predvsem prek baltiških držav. Pomembna tranzitna država je tudi Ukrajina, kamor prihajajo Tamilci, Pakistanci, Vietnamci, Kitajci in drugi.

Evropa, sicer ne kot celota, vsaj za zdaj ne, postaja celina priseljevanja¹⁵. Zato zaostruje nadzor nad imigrantskimi tokovi in s previdnostjo in sumničavo stjo opazuje trende priseljevanja, kolikor se ne zapira pred njimi. Vsaj nekateri znaki čedalje bolj kažejo na to. Pritiski glavnih priseljitvenih tokov potekajo z vhoda proti zahodu in z juga proti severu. Družbenopolitične spremembe v posameznih delih sveta pogujejo politične migracije, ki poleg ekonomskih povečujejo predvsem selitvene tokove. Te pa toliko bolj otežujejo integracije kolikor bolj se ciljne države otepajo "prišlekov" in kolikor bolj zaostrujejo odnos do migrantov, ki čedalje pogosteje prihajajo v Evropo tudi iz muslimanskih držav. In prav pri srečevanju z Muslimani nastajajo v Evropi različni kulturni konflikti, ki ustvarjajo različne in čestokrat težko premagljive posledice. Ker pa je Zahodna Evropa še vedno znana po svojih socialnih pravicah in po gospodarskem napredku, je razumeti migrant-ske tokove, ki iz teh dveh razlogov, poleg vseh drugih, motivirajo masovno, nelegalno in neobvladljivo priseljevanje.

Z imigrantskimi pritiski, zlasti na Zahodno Evropo, nastaja vprašanje, kakšna prihodnost se tej celini sploh obeta, zlasti ob splošno razglašenem načelu o svobodnem pretoku ljudi, blaga, kapitala in storitev. Nekatere države imajo namreč že sedaj zelo visok odstotek tujega prebivalstva in dolgoletno imigracijsko politiko. Tako ima npr. "v statističnem smislu vsak četrti Francoz tuje starše ali stare starše in menda enako velja tudi za Nemce"¹⁶, drugod pa skrbno varujejo rasno in nacionalno čistost in z zaskrbljenostjo gledajo na mešanje prebivalstva.

3. Sprejemanje v imigrantskih družbah

Sedanje razmere niso ugodne za priseljence oz. za kakršnekoli vrste migrantov v priseljeniških družbah. Kljub različnim poskusom depolitizacije imigracij so razprave o njih vendarle vedno spolitizirane in to toliko bolj, kolikor gre za homogene države z enotno kulturo in narodnostjo, enakostjo oz. podobnostjo. Migrante ne le da različno označujejo oz. stigmatizirajo ali etiketirajo, marveč jih tudi odklanjajo, kolikor celo ne sovražijo (ksenofobija, *Ausländer feindlichkeit* itd.), jih marginalizirajo, diskriminirajo, se od njih etnično distancirajo, zaradi česar nastajajo različni rasni konflikti. In ne samo to, pojavljajo se raznovrstne ekstremistične skupine, ne nazadnje tudi z ideologijami iz preteklosti (Nemčija), ki priseljence (Gastarbeiterje) celo fizično ogrožajo, jih vznemirjajo ter ustvarjajo pri njih depresijo in strah po eni plati oz. agresijo in sovražnost po drugi. Obe strani, tako tujci kot domačini, posplošujejo negativne izkušnje in si v razmerju do drugega ustvarjajo stereotipe, lastno obrambo in projekcijo lastnega nezadovoljstva.

Večina držav brani pred tujci svoje privilegije in "socialne države" niso glede tega dosti boljše od drugih. Čeprav pri večini vendarle ne gre za rasistično ravnanje s tujci, jim omogočajo predvsem manjvredno fizično delo, ki ga domačini ne sprejemajo. Pri tem so v najslabšem položaju ilegalni migranti, ki navadno ostajajo brez formalnega statusa (npr. v Franciji, ljudje "sans papiers") in kakršnihkoli zakonitih pravic, pri čemer so gotovo najbolj različna skupina otroci in mladi, invalidi, kronično bolni in ženske. Za "samovarovanje" se morajo povezovati po etnični pripadnosti, kar neredko pelje tudi v skupinski in organizirani kriminal ter delitev imigrantske kriminalne dejavnosti po nacionalni pripadnosti.

Odpor do migrantov oz. priseljencev ni redek pojav. Ravnanje z njimi ustvarja resne probleme znotraj večine imigrantskih skupnosti, ki se kažejo v nativizmu, nacionalizmu, rasizmu (tudi institucionalnem), političnem in še kakšnem drugem izolacionizmu, tja do občasnih linčev, rasnega nasilja, nastajanja novih predsodkov in rasističnih ideologij. Nasploh pa so priseljenci in tujci vedno in že od nekdaj družbeno marginalizirani. Marginalizacijo še sami povečujejo in širijo zaradi težav z jezikom, zaradi nepoznavanja kulture domačinov, nerazumevanjem življenjskih razmer, navad in tradicij, z upiranjem ali nesprejemanjem novih moralnih in etičnih standardov, kolikor ne z upiranjem poskusom asimilacije. Hkrati pa so migranti ljudje, kot pravi Cernea¹⁷, brez naravnega kapitala, brez

¹⁴ HEUNI, prav tam, s. 9.

¹⁵ Medved, F., s. 10.

¹⁶ Prav tam, s. 11.

¹⁷ Cernea, s. 251 in 252.

od človeka ustvarjenega kapitala, brez človeškega kapitala, brez socialnega kapitala in podvrženi vsaj osmim procesom: so brez zaposlitve, brez zemlje in brez doma, marginalizirani in zdravstveno ogroženi, bivajo v prehranjevalni negotovosti, izgubili so možnosti za pridobitništvo in postali so družbeno nepomembni. Seveda s tem ni rečeno, da njihovega stanja ni mogoče izboljšati. Toda s prikrajšanostjo različnih vrst velja računati, tako njim samim kot tistim, ki jih "upravljajo". Upravljanje migracijski tokov in ravnanje z migranti, begunci, azilanti, prebežniki in drugimi je zelo zamotano in izredno drago. Sodobna migracijska politika, ki se čedalje bolj regulira, harmonizira in humanizira, ustvarja tudi različne dileme, zahteve po zaostitvi in omejevanju migracijskih procesov, predvsem pa narekuje preprečevanje in zatiranje nezakonitih migracij. Neredko se te zahteve oblikujejo pod vplivom socialnih protestov, ob zniževanju državnega proračuna in splošnem varčevanju ter pobudah za remigracijo nekaterih skupin oz. z njihovim odseljevanjem drugam ali vračanjem domov, kar zlasti velja za migrante iz krajev, kjer je bila nekoč vojna, oboroženi spopadi in družbeni nemir. Zato nastajajo tudi različni protesti proti vračanju razseljenih oseb in intervencije mednarodnih in drugih organizacij, ki marsikdaj ne pomagajo dosti, kajti države gostiteljice bi se rade čim prej znebile odvišnega in neproduktivnega prebivalstva, ki proračunsko in še kako drugače obremenjuje ne le državne, ampak tudi druge civilne, predvsem pa humanitarne organizacije. Zato protesti tujcev zoper dežele, v katerih gostujejo, niso izjema.

Ni redkost, da se konflikti med posameznimi državami in njihovimi narodi prenašajo tudi v izseljeništvu (npr. Kurdi in Turki v Nemčiji), tako da morajo države na lastnem ozemlju posegati v tuje (politične) probleme in zatirati terorizem, nacionalizem, ekstremizem itd.

Ker ni države, kjer domače prebivalstvo ne bi ostajalo brez dela, začnemo zmanjševati število letnih dovoljenj za zaposlovanje tujcev (toda hkrati privabljajo dotok "možganov"), omejevati dvojno državljanstvo, strožje nadzorovati ilegalno zaposlovanje pri domačih delodajalcih, selekcionirati migrante po različnih merilih in jih v določenem smislu celo getoizirati in bolj ali manj nasilno vračati, tudi z ustreznimi ukrepi za omejevanje imigrantskega kriminala in druge deviantnosti.

Tujci so lahko v tuji deželi kriminalni in delinkventni in hkrati viktimizirani, tako v razmerjih med seboj kot od domačega prebivalstva¹⁸, kar je najresnejša tema kriminološkega raziskovanja povsod po svetu.

¹⁸ Julija 1997 so v Los Angelesu in New Yorku odkrili nekaj desetih pretihotapljenih gluhih in gluhonemih Mehicanov, ki so jih v ZDA z grožnjami prisilili k suženjskemu delu. Delati so morali po 18 ur na dan, da so preje mali 200 dolarjev na mesec za hrano in obleko. Izdelovali so obeske za ključce in preprosto bižuterijo. Med njimi je bilo več otrok. Stojanov, V.: Novodobno suženjstvo v New Yorku. Delo, 23.7.1997, s. 20.

4. Kriminološko obravnavanje migracij

Četudi je zametke kriminologije mogoče iskati v daljni preteklosti človeške zgodovine, ko so prenekateri misleci prišli do posameznih spoznanj, ki jih še danes ne gre zavračati, se je kriminologija začela resneje ukvarjati z migracijami šele v tem stoletju in to v glavnem po svoji "institucionalizaciji". Čeprav dotlej ni zanemarjala posameznih "variabel", ki se povezujejo z urbanizacijo, krizami različnih vrst, z vedenjem bogatih in revnih ter s tem v zvezi zgornjih in spodnjih slojev pa z mobilnostjo, ki ustvarja družbeno razlikovanje, kakor tudi z različnimi skupinskimi in posameznimi potrebami ter z nasilnostjo in agresijami različnih vrst ter možnostmi identifikacije, potrebo po kulturni in še kakšni drugi pluriformnosti, tja do proučevanja moralne panike in posameznih homofobij, so jo migracije vendarle ganile z nekoliko večjo prizadetostjo kmalu po prvi svetovni vojni.

Kriminologom oz. proučevalcem deviacij in drugih oblik nezaželenega in motečega vedenja je najbrž morala vzbuditi pozornost predvsem "mobilnost" ljudi, ki je tudi sociologija in ekonomika nista spregledali, kajti družbene spremembe so vedno pogojene z gospodarskimi tokovi. Le ti pa nikoli in nikjer ne zadevajo vseh enako, marveč ustvarjajo različne možnosti za življenje in že od nekdaj so ljudje hodili tja, kjer so lažje in brezskrbneje živeli. In seveda, kolikor gre pri tem še za brezskrbnost, potem je toliko bolj razumljivo, da sodijo v etiološko področje migracij tudi vojne, etnični spopadi, revolucije, rasni in verski nemiri, upori in drugi dogodki in procesi, s katerimi se ogroža življenje, ki ga ljudje varujejo, ne nazadnje tudi z begom oz. preseljevanjem.

Ker pa je kriminologija kaj kmalu spoznala, da imajo spremembe človeškega fizičnega in psihičnega ter zlasti socialnega okolja izreden etiološki pomen za različne deviacije in kriminal na obeh straneh, tako pri tistih, ki menjajo svoje prebivališče kot pri tistih, ki ljudi od drugod sprejemajo, je bilo povsem razumljivo, da je bilo treba migracije šteti bodisi kot kriminogen bodisi kot viktimogen dejavnik. Iz teh razlogov so nastale neštete raziskave o vplivih etničnosti na kriminal, o udeležbi posameznih narodnosti v kriminalu, o imigracijah in kriminalu, o viktimizacijah s kriminalom migrantov, o pomenu diskriminiranja tujcev, o rasnih in etničnih vzorcih kriminalnega vedenja, o manjšinah in kriminalu, o obremenjenosti prve in druge generacije migrantov, o primerjavah kriminalitete domačega in tujega prebivalstva, o sovraštvu do tujcev oz. ksenofobiji ter zavračanju drugačnih in različnih, o etničnem izvoru in ravnanju kazenskega pravosodja, o kršitvah pravic in državljanjskih svoboščin tujcev, o etničnem stereotipiziranju in vplivih na izrekanje kazenskih sankcij, o družbenoekonomskem in socialnem položaju imigrantov, o vpletenosti migrantov v

zlorabljanje drog, o pomenu migrantskih tradicij za kriminal njihovih pripadnikov v tuji deželi, o oškodovanosti migrantov med seboj itd., tja do raziskovanja splošne sumničavosti do tujcev, sojenja tujcem, pridolivanju azila in politike podeljevanja državljanstva. Če sploh ne omenjam izгона in relativne deprivacije tujcev ne glede na to, ali ima kognitivne ali afektivne sestavine in ali gre za njen egoistični ali fraternalistični tip¹⁹.

Mobilnost, tako gospodarska kot socialna, je za kriminologijo in njeno proučevanje migracij, ki jih v različnih stopnjah spremljajo poleg socialne izolacije še alkoholizem, droge, prostitucija, kriminal, javni nered in nemir, brezposelnost, potepuštvost, procesi marginalizacije in splošne poverizacije - v zadnjem času nenadoma postala ena izmed osrednjih tem. In to toliko bolj, kolikor bolj zatirajo ilegalne migracije in obravnavajo težave, ki izhajajo iz neobvladljivih imigrantskih tokov v posamezne dežele, ali kolikor več jih ravnanje z migracijami stane in kolikor bolj postajajo tujci obremenjujoč dejavnik za države, ki jih sprejemajo, pa kolikor bolj ustvarjajo zunanje in notranje konflikte tam, kamor prihajajo.

Spomniti velja, da je Hans von Hentig že pred 50 leti opozarjal na migracije zaradi vojn, kot na "gigantska migrativna gibanja"²⁰, ki popolnoma spremenijo psihološke in socialne razmere in v katerih milijoni zapuščajo družine, domove, poklice in so potisnjeni v pomanjkanje, v boj za obstanek in preživetje, so prikrajšani, z različnimi oblikami nevarnosti tudi ogroženi in zaradi česar postajajo tako storilci kriminala kot njegove žrtve.

Kakorkoli bi lahko kritizirali kriminološko disciplino z viktimologijo vred, da nista zadovoljivo opravili svoje vloge tako v empiričnem kot v teoretičnem proučevanju migracij, sta vendarle odgovorili na prenekatero vprašanje tudi v sodelovanju z drugimi znanstvenimi raziskavami in analitičnimi ocenami. V tem smislu velja poudariti vlogo različnih meddržavnih, tako vladnih kot nevladnih organizacij.

5. Raziskovanje

V kriminologiji, sociologiji in nekaterih drugih znanostih so glede na stopnjo razvitosti, predvsem pa v tem stoletju, kmalu prišli do mnogih spoznanj o negativnih vplivih migracij, begunstva, izseljeništvu itd., seveda ob prenekaterih drugih ugotovitvah, saj je navsezadnje v vsakem slabem lahko tudi marsikaj dobrega. Kakršnekoli migracije gotovo najprej dezorganizirajo vsako družbo, zlasti če so masovne in

stalne. Če so posledica siromaštva, nezaposlenosti in drugih gospodarskih in socialnih razlogov, potem kažejo na neugodne življenjske razmere območij, ki jih rojevajo. Ker so zlasti v tem stoletju potekale v kolikor toliko patriarhalnih družbah, so ustvarjale nepopolne družine, rušile stare vezi, prekinjale uresničevanje nekaterih tradicionalnih vrednot ter ustvarjale in vzdrževale moralne praznine, ki jih je bilo težko pravočasno ustrezno nadomestiti ali zapolniti. Zato je bilo verjetno najbolj pomembno, zlasti v imigrantskih državah z velikim številom različnih narodnosti in etničnih skupin, odkrivati, koliko so posamezne skupine obremenjene s kriminalom in kakšen kriminal jih najbolj označuje in zakaj. Ti podatki so najbolj zanimivi za Severno Ameriko, kar nam potrjujejo kolikor ne kriminološki učbeniki pa vsaj nekateri pisci, ki so jih zanimale migracije in kriminal priseljencev, ki so se težko vključevali v "novi svet". Vidiki posameznega proučevanja so bili tako praktični kot znanstveni in pravni. Če so kaj spoznali, je bilo to, da so že od vsega začetka naleteli na integracijske primanjkljave ne glede na to, na katerem koncu sveta so opazovali "priseljeništvu" socialno šibkih tujcev, predvsem nižjih slojev ter mlajših, ki so pogosto postajali plen kriminalnih združb. In kar je v teh prvih časih kriminološkega raziskovanja migracij najbolj "padlo v oko" kriminologov, je bila "getoizacija" priseljencev, ki so, kot danes še vedno, najraje prihajali tja, kjer so že bili njihovi narodnjaki. Priseljenci so vedno prinašali s seboj tudi lastno tradicijo, navade, običaje, mite itd., tja do lastnih oblik kriminalnega združevanja in različne deviacije, ki so bile neredko opredeljevane kot tipična odklonskost imigrantov ali celo etnični kriminal, ki je nastal kot posledica erozije starega neformalnega nadzorstva iz zapuščene okolja ter kot izguba socialnega podpornega sistema.

Kriminal tujcev, prišlekov, imigrantov se je zato proučeval po območjih, od koder so ti ljudje prihajali, po smereh, kamor so hodili in po trajnosti njihovega gibanja, vključno z današnjim "brain drain", ki kaže docela drugačno podobo od tistih migracij pred stoletji. Nemirni časi, vojne, revolucije in podobni pojavi velikih razsežnosti dajejo tudi proučevanju tega pojava poseben poudarek, zlasti v zadnjem času, ko različne gospodarske, antropološke, socialne in še najmanj kriminološke raziskave odkrivajo tančice begunskega sveta in s tem trpljenje in stiske dela človeštva, ki odhaja drugam, ne zaradi gospodarskih in socialnih razlogov, marveč zaradi varnosti. To pa gotovo vnaša tudi v proučevanje migracij nove razsežnosti, ki ne ostajajo le na strokovnih ravneh, ampak se vanje prepogosto vnašajo tudi politične razsežnosti, kar seveda ni brez posledic za ugotavljanje "resnice".

V središču kriminološke pozornosti je ves čas povezanost migracij s kriminaliteto in deviantnostjo. Zato so raziskave prepletene s splošnimi izhodišči

¹⁹ Petta/Walker: Relative deprivation and ethnic identity, British Journal of Social Psychology, 31 (1992) 4, s. 285 do 293.

²⁰ Hentig, s. 330.

o etioloških povezavah in iz kolikor toliko tradicionalnega inštrumentarija, čeprav v zadnjem času nastopajo novi pogledi, izhajajoči iz drugih, predvsem socialno-psiholoških in psiholoških disciplin. Zaradi posebnosti in nenavadnosti življenja migrantov je njihova kriminogeneza nedvomno bolj zamotana in prikrita. Raziskovalcem večinoma ostaja tuje tisto, kar je bilo za migrante pomembno, ko so bili še v starem kraju. Kajti "kulturni vzorci" migrantov se razlikujejo od tistih, ki jih imajo raziskovalci. Raziskave opravljajo ljudje, ki imajo drugačen način mišljenja in življenja kot večina migrantov. Zato gotovo nastajajo različni pogledi na ista vprašanja in različne razlage o istih stvareh.

Danes, zlasti na zahodu Evrope, niso redke raziskave: ki ločujejo proučevanje kriminalitete priseljencev oz. "Gastarbeiterjev" od kriminala potujočih (turistov) (Ausländerkriminalität, Gastarbeiterkriminalität, Zuwandererkriminalität)²¹; ki obravnavajo kriminal tujcev nasploh; ki se ukvarjajo z ilegalnimi migracijami bodisi z Vzhoda bodisi iz tretjega sveta; ki dajejo poseben poudarek azilantom, ki jim je predmet proučevanja sprejemanje vsega kar je "tujega"; ki primerjajo kriminal domačega in tujega prebivalstva; ki imajo namen spoznavati različne integracijske, asimilacijske in druge procese, tja do ksenofobije in ponižujočega ravnanja represivnega aparata z vsemi, ki zakonito ali nezakonito prihajajo v tujo deželo bodisi z namenom, da bi tam ostali, bodisi da samo potujejo skozi.

Raziskovalnega odkrivanja so gotovo najbolj potrebne ilegalne migracije, ki jih spremlja kriminaliteta različnih vrst. Ilegalni migranti pa so bodisi storilci bodisi žrtve naj sodobnejšega kriminala, ki se povezuje ali živi od "preseljevanja" in postaja pred koncem drugega tisočletja najbolj dobičkanosna "industrija z ljudmi", ki ima čedalje bolj mednarodne razsežnosti. Prav ta problematika še čaka na kriminološko in z njem povezano raziskovanje, ki že kasni spričo najnovejših migracijskih pojavov in tokov.

6. Kriminološke teorije, ki zadevajo migracije

Kriminološke teorije se pretežno ukvarjajo z vzročnostjo. Vzročnost je bila že od nekdaj osrednje težišče kriminološkega proučevanja, kar je normalno, kajti človeštvo se ves čas svojega obstoja ob kakršnihkoli problemih vedno sprašuje - zakaj? Zato ni brez pomena spoznanje, da se tudi kriminologija večinoma skuša izražati z etiologijo. Etiologijo - kot znanjem o vzrokih. Vzroki so torej tisto delovanje ali vpliv, ki sproža neke druge spremembe, ki se zato pojasnjujejo v razmerju vzrok, pobuda, dejavnik - posledica. Pri tem je seveda za namen tegale pisanja odveč razlagati, kaj je kaj in koliko kaj

prispeva od začetka do konca vsemu tistemu, kar je nato predmet kriminološkega zanimanja - to pa je kaznivo dejanje kot posledica. Kaznivo dejanje je predvsem pravna kategorija, regulirana z zakonsko normo. Prav to pa je tisto, kar kriminologiji očitajo, namreč, da pri dojemanju kriminalitete temelji predvsem na pravu in da pretežno pojasnjuje pravnoformalno regulirano vedenje - s čimer se spravlja v odvisnost od prava, namesto da bi bil njen vedenjski koncept samostojnejši in da bi se pravo opiralo na kriminologijo. Toda kriminologija se vendarle ukvarja s tistim vedenjem, ki odstopa od nečesa. Kaj je to, pa še vedno ostaja ključno vprašanje določiteljev vedenja, ki nam zapovedujejo, kaj je prav in kaj ni prav oz. kaj ni več prav. Vzročnost ne zamegljuje samo različni pogledi nanjo in različno pojasnjevanje njene sestave, marveč tudi različna pojmovanja in dojemanja vedenjske prakse, ki jo določajo premnogi kulturnocivilizacijski in drugi dejavniki. Zato spet različni pogledi na sprejemanje kriminogenih dejavnikov v kriminologiji. Njihovo upoštevanje je privedlo od monokavzalnosti, do multikavzalnosti, od preprostih do meta-teorij ali generalnih teorij itd., zaradi česar naj bi bilo tudi opredeljevanj kriminologije toliko, kolikor je kriminologov - kot je rekel Marvin Wolfgang. Pri tem pa velja upoštevati še to, da teorije o kriminalu in deviantnosti večinoma nastajajo ločeno po posameznih znanostih in le redke so takšne, ki so multidisciplinarne oz. izraz povezovanja več ustreznih znanosti hkrati in sposobnost razumevanja nekega pojava v celokupnosti njegove vzročnosti. To je seveda največkrat nemogoče že zaradi tega, ker nihče ne obvladuje znanja z vseh področij, ker je težko slediti vsem novim znanstvenim spoznanjem in ker večina kriminoloških teorij že od vsega začetka ni empirično verificiranih, ampak narobe. Verificirajo jih potem - ko so že tu.

To seveda pomeni, da so si posamezniki večino teorij najprej "izmislili", nato pa so jih predvsem drugi preverjali, jih kritizirali, se z njimi strinjali, jih dopolnjevali ali jih zanikali in "uničevali". Danes je v znanostih o človeku in njegovem vedenju toliko teorij na posameznih področjih, da se vzbuja dvom v ustreznost razlage njihovih etioloških vsebin in marsikdaj ne samo o njih, marveč tudi o potrebnosti kriminologije nasploh. Toda različnost se hkrati utemeljuje z ustvarjalnostjo v kriminologiji in šteje kot prednost nasproti tistemu, kar predstavlja njeno neenotnost, ki izhaja iz antropologije, biologije, psihologije, psihopatologije, sociologije, tja do genetike.

Kriminologija se je lotila tudi etiološkega proučevanja migracij. Migrant nenehno prihaja v položaje, v katerih postaja bodisi storilec bodisi žrtev. Ker je njegovo življenje bodisi kriminogeno bodisi viktimogeno, je mogoče tudi njegove položaje obravnavati s kriminološkimi teorijami o vzročnosti. Med njimi je gotovo najbolj razširjena in znana

²¹ Luff, J.: s. 464.

teorija kulturnega konflikta Thorstena Sellina, ki je bil sam otrok švedskih staršev, priseljenih v ZDA in je lahko občutil težave prišlekov v tuji deželi, z drugačno kulturo od tiste v domovini, ki so jo zapustili. Morda je tudi zato lahko ločil primarni kulturni konflikt od sekundarnega. Nobena od drugih kriminoloških teorij ne zadeva bistvo migracij tako kot prav Sellinova, čeprav se z različno intenzivnostjo dotikajo vsebine, toda namenjene so drugim vprašanjem vzročnostnega izvora in "migratio" je le eden izmed spremljevalnih "kriminoloških dejavnikov" (ali kriminogenih). Tako so najbližje teorije o subkulturah in kontrakulturah oz. podkulturah, o subkulturni identifikaciji oz. teorije kulturnega prenosa nasploh. Zanimariti ne gre še teorij o socialni dezorganizaciji, o različnem združevanju, o različni identifikaciji, o pritisku, o anomiji, o stigmatizaciji in etiketiranju, o strukturi različne priložnosti, o frustraciji, pa morda še o razredni kulturni agresiji, ekonomski aspiraciji, o vzgojnem pričakovanju itd.

Toda razvoj kriminološkega teoretičnega proučevanja in ustvarjanja teorij, ne nazadnje tudi etioloških, je pripeljal do spoznanja, da je večina dosedanjih teorij o antisocialnem vedenju predvsem statična in ne upošteva razvojnih sprememb, ki recipročno delujejo na dinamičnost procesov nastajanja kriminala. Kriminalno delovanje pa sestoji iz več faz, kot so volja ali odločenost, naravnost, zadrževanje, odločitev in procesi družbenega učenja²². Prav določena raven protisocialnega vedenja neke razvojne faze pa vedno vpliva na razvojni proces vseh kasnejših faz. Zato je treba gledati na kriminal predvsem interakcijsko in v medsebojni povezanosti vseh dejavnikov, ki se vpletajo v določen proces, pri čemer je določen pojav bodisi vzrok bodisi posledica, prepletena v vzajemno razmerje, hkrati ko se začneja čedalje bolj upoštevati tako družbene kot biološke temelje kriminalitete.

Ali lahko s tem v zvezi pričakujemo kakšno novo teorijo, teorijo povezano z migracijami, boljšo od Sellinove? Najbrž multidimenzionalnost dinamičnosti in recipročnosti kriminalnih dejavnikov ustvarja nov, težko premagljiv zaplet ne le z ustreznim teoretiziranjem, marveč tudi v empiričnih verifikacijah.

7. Pozornost v prihodnje

Migracije in pojavi ter dogodki okoli njih ustvarjajo najrazličnejše možnosti in oblike razčlovečenja, tja do kriminala, kar ni ostalo skrito kriminologiji, že od nekdaj. Toda s tem v zvezi je bilo treba že zelo zgodaj v tem stoletju razločevati selitvene tokove v mirnem času od tistih gibanj, ki so jih povzročile vojne, narodnostni in etnični konflikti, verski

spopadi, razni upori, tja do osvobodilnih ali revolucionarnih gibanj in ne nazadnje posameznih političnih zaostrovanj v določenih delih sveta, ki jih v tem stoletju ni bilo tako malo. Same migracije niso problem kriminologije. Gotovo pa dajejo okvir za etiološko povezovanje z deviantnostjo in kriminalom, hkrati ko omogočajo nove in pestre oblike nastajanja različnih pojavov, ki jih je lahko, zaradi samih teženj priseljevanja, tudi predvidevati. In prav to, ne samo za kriminologijo, marveč tudi za kakršnokoli družbeno skupnost, tako emigrantsko kot imigrantsko, ni tako nepomembno.

Toda, če je kriminologija zlasti v zadnjem desetletju kaj zamudila, je to zlorabljanje migrantov za razmeroma nov in doslej slabo proučevan pojav - pospeševanje ilegalnih migracij in profitabilna kriminaliteta, storjena na "hrbtih" migrantov, zaradi ustvarjanja neizmerne dobička. Kajti nemogoče je pričakovati, da bi masovno preseljevanje, kakorkoli že povzročeno, bodisi zaradi nerazvitosti, prenaseljenosti, razpada političnih sistemov ali držav, različnih možnosti za življenje ali zaradi čisto osebnih razlogov - ostalo neizkoriščeno tudi za organizirano kriminalno delovanje, transnacionalno kriminaliteto ali celo morebitno podtalno politično delovanje in terorizem.

Četudi prevladujejo predvsem ekonomski migranti, obstajajo tudi drugi motivi, ki jih sodobni kriminalni svet večje zlorablja za bogatenje ob razpredanju svojih mrež za nenadzorovan dobiček.

Množičnost sodobnega preseljevanja se zato odraža v mednarodnem sodelovanju na različnih ravneh, s katerim se želi migracije ne toliko umirjati in nadzorovati in hkrati vplivati na njihovo zmanjšanje, ampak ljudem tudi pomagati urejati probleme, jih varovati pred kriminalom in izkoriščanjem. Seveda je treba tudi formalnopravno urediti njihove statuse, potem ko "obremenjujejo" s svojo navzočnostjo države, v katere so se nastanili. Tipologija mednarodnih migracij razločuje: "stalne priseljence, sekundarne priseljence, začasne pogodbene priseljence, prehodno zaposlene strokovnjake, nezakonito zaposlene delavce, begunce, iskalce azila ali konvencijske begunce in begunce z začasnim zatočiščem"²³. Tipologija se uporablja za regulacijo posameznih vprašanj, s katerimi se ukvarjajo "politike" uravnavanja priseljenišva. To postaja čedalje bolj moteče in poraja čedalje večjo "zaprtost" večine držav pred imigrantskimi tokovi, ki so vedno bolj nezakoniti. Zato doslej ni bilo tako malo posvetovanj in razmišljanj o migracijski politiki, sprejetih resolucij, deklaracij in konvencij za obvladovanje migracijskih pritiskov, usklajevalnih ukrepov za določanje pravnega statusa migrantov, za ravnanje z njimi, za varstvo pred rasizmom, sovraštvom in ksenofobijo,

²² Farrington, D.: The explanation and prevention of youthful offending, v Hawkins: Delinquency and Crime, s. 128.

²³ Tratnik-Volasko, M.: Trendi v evropskih politikah preseljevanja. MNZ, februar 1997, s. 8.

za integracije v priseljeniško skupnost in morebitne asimilacije, za reševanje njihovih problemov skupaj z zaposlovanjem in združevanjem z njihovimi družinami itd.

Ne glede na to, koliko je kriminologija doslej uspevala odkrivati in proučevati problematiko mednarodnih predvsem pa nezakonitih in neregularnih migracij, jo mora zanimati ne le kriminal in deviantnost migrantov, ampak predvsem njihova viktimizacija. In to ne samo v zvezi z nezakonitim zaposlovanjem, raznimi kršitvami pravic in svoboščin iz delovnega in državljankega prava, ampak tudi, koliko so migranti predmet trgovanja z ljudmi v najrazličnejših oblikah (sodobnega) suženjstva, na katerega je človeštvo že pozabilo ali pa ga šteje le kot ostanek nekega eksotičnega sveta, ki je od nas tako oddaljen, da se nam sploh ne zdi vredno zgražati se nad njim.

Toda v zvezi z migracijami se dogajajo okrutni zločini, nesluteno spolno izkoriščanje, prodajanje ljudi, povzročanje množičnega trpljenja, skupinsko izigravanje prava ter transnacionalni organizirani kriminal, podprt s podkupovanjem, povezovanjem z različnimi dobičokaželnimi družbami in številnimi dejavniki, ki iščejo svoj zaslužek v zbiranju migran-

tov, transportiranju, ponarejanju dokumentov zanje, tihotapljenju čez mejo, nastanjevanju, posredovanju zaposlitev in še kaj, vključno s ponujanjem ali zaračunavanjem "varstva". Pri tem sploh ni treba omenjati ogrožanja migrantov z različnim nasiljem, posiljevanjem, požiganjem njihovega imetja ter neustreznim ravnanjem državnih uradnikov, ki opravljajo naloge nadzorstva. Ni izvoda Amnesty International, ki ne bi opozarjal na to kako policije po svetu neustrezno ravnajo z migranti, ki se jim kakorkoli zde sumljivi.

Kriminologiji, tako v imigrantskih kot emigrantskih družbah, se pred koncem drugega tisočletja odpira razmeroma nov, s preseljevanjem ljudi povezan in koristoljubniško motiviran kriminal, ki ga velja raziskovati ne le zaradi vključevanja tovrstne problematike v mednarodno politiko, ampak tudi zaradi ocenjevanja kriminalitete izkoriščanja ljudi v stiski. Če se bo kje, se bo prav tu pokazala za koristno, kajti kriminal in viktimiziranje katerekoli etnične skupine kaže na stopnjo njene integracije v družbeno skupnost. In kriminologija mora vse okoliščine nepristransko dokumentirati ter znanstveno pojasnjevati.

UPORABLJENA LITERATURA

1. Ausländer und Gewalt. *Der Kriminalist*, 5 (1993) 3, s. 131-134.
2. Barnes, H.E./Teeters, N.K.: *New Horizons in Criminology*. Prentice - Hall, Inc. 1959, 654 s.
3. Bernd, W.: Interpretation und Tatsachen. *Kriminalistik*, 48 (1994) 1, s. 47-52.
4. Bernd, H.: Das Asylverfahrensgesetz. *Kriminalistik*, 48 (1994) 4, s. 277-280.
5. Bettina, F.: Polizei und Ausländer. *Kriminalistik*, 47 (1993) 10, s. 615-619.
6. Cernea, M.: Preventing impoverishment from displacement. *Journal of Refugee Studies*, 8 (1995) 3, s. 245-264.
7. Delinkventnost tujcev v Sloveniji v letih 1993-1994. MNZ, okt. 1995 tipkopis 23 s.
8. Escalona, A./Black, R.: Refugees in Western Europe. *Journal of Refugee Studies*, 8 (1995) 4, s. 364-389.
9. Frelick, B./Kohnen, B.: Temporary protected status. *Journal of Refugee Studies*, 8 (1995) 4, s. 339-363.
10. Hawkins, D. ed.: *Delinquency and Crime. Current Theories*. Cambridge University Press, 1996, 330 s.
11. Hentig, H.: *Crime, Causes and Conditions*. Mc Graw-Hill, New York, 1947, 379 s.
12. Knez, I./Moran, A.: Ilegalno prehajanje državne meje in migracijski tokovi. Neobjavljena seminarska naloga VPVS, tipkopis, april 1997, 29 s.
13. Košir, M.: Trendi v evropskih politikah priseljevanja. MNZ, tipkopis, 1/1997, 37 s.
14. Luff, J.: Ausländer als Opfer von Straftaten. *Kriminalistik*, 50 (1996) 7, s. 463-466.
15. Meško, G.: Mednarodna konferenca o migracijskih problemih in beguncih. Teorija in praksa, 34 (1997) 2, s. 344-346.
16. Migracije. Bilten MNZ, tematska številka 1/1997, tipkopis, s. 33.
17. Organizirani kriminal. MNZ, tematska številka 2/1997, uredila: Tratnik Volasko, M, 70 s.
18. Picca, G.: Aspect internationaux de l'évolution de la criminalité. *Revue internationale de criminologie et de police technique*, XLVII (1994) 2, s. 145-152.
19. Reise in die Illegalität. *Öffentliche Sicherheit*, 60 (1995) 4, s. 4-7.
20. Steinke, W.: Fremdenfeindliche Gewalt. *Kriminalistik*, 47 (1993) 10, s. 621-622.
21. Stümper, A.: Ein Blick in die Zukunft. *Kriminalistik*, 50 (1996) 6, s. 378-383.
22. Svet Evrope, šesta konferenca evropskih ministrov, odgovornih za zadeve migracije - koncept zaključnega službenega poročila. Varšava 16-18 junij 1991, tipkopis 9 s.
23. Trnovšek, B.: Odklonskost migrantov v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 48 (1997) 3, s. 266-282.

23. Ulrich, J.U.: Alien-smuggling and uncontrolled migration in northern Europe and Baltic region. HEUNI-Paper No. 7, 1995, 22 s. UN Economic and Social Council, Commission on Crime Prevention and Criminal Justice. Strategies for crime prevention and control, particularly in urban areas and in the context of public security. Measures to prevent trafficking in children, 28. febr. 1997, 27 s.
24. UN Economic and Social Council, Commission on Crime Prevention and Criminal Justice. International cooperation in combating transnational crime: smuggling of illegal migrants. 18. febr. 1997, 30 s.
25. Videtič, J.: Čezmejno zasledovanje na kopnem - oblika preprečevanja kriminalitete v sklopu schengenskega sporazuma. MNZ 5.2.1997, tipkopis 23 s.
26. Weiss, D.: Fassung und Strukturen der Polizei auf den Prüfstand nehmen. *Kriminalistik*, 49 (1995) 8-9, s. 530-533.

Contemporary migrations and criminology

Janez Pečar, LL.D., Professor of Criminology, Rozmanova 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

Migration trends and currents have not been a neglected area of criminology - be it in empirical or theoretical terms - although they have not been treated with great endeavour. An exception to this in the recent years have been those migrations which have been caused by wars, racial disturbances, revolutionary movements, riots and wider social movements which have also given rise to mass migrations of population in fear of destruction and death. In examining this question, it is important to look for causes, motives and other influences, which is particularly problematic in secret, undocumented and otherwise illicit migrations which are connected with crime, present a threat to the internal security of states receiving the migrants, and disturb the domestic labour market.

Europe has become an immigration area and for this reason it implements an increasingly restrictive migration policy. The main pressures of immigration currents go from east to west and from south to north. It is not only the European population which is concerned, but also African, Asian and even South American. The immigration of a Muslim population is also a special case, which is not without consequences in immigrant societies, in which negative experiences with the "newcomers" tend to be generalised and stereotypes about them formed. Management of migration currents and the handling of migrants, refugees, asylum seekers and others is always very complicated and extremely expensive and for this reason extremely burdening, which is why migrations give rise to various phenomena, from nationalism, racism, isolationism, extremism to xenophobia, lynching, racial violence and new prejudices and ever more expressed tendencies to send foreigners back to their countries.

Migration is connected with crime, the needs of crime control, demands for a more understanding perception of foreigners and concern for internationally co-ordinated policy toward foreigners. Contemporary criminological research and theoretical consideration of migrations offer many appropriate and verified answers to these problems, often supported by theories, which are yet too static to explain reciprocal causes related not only to the migration currents but also to migration deviance. This is an area which in particular deserves more attention in the future.

Key words: migrations, immigrations, refugees, asylum seekers, criminology, criminological theories, research, Europe

UDC 314.7 + 343.9